

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
DEPT OF POLITICAL SCIENCE

Att kompensera för vatten

*En studie om aktörers syn på miljökompensationsåtgärder inom det
vattenrättsliga området*

Kandidatuppsats i Statsvetenskap
HT 2014
Karin Lindstedt
Handledare: Ylva Norén-Bretzer
Antal ord: 9928

Abstract

Denna studie avser förklara varför miljökompensationsåtgärder inte används i större utsträckning när naturresursen vatten tas i anspråk. Teorin om aktörers differentierade problemuppfattning fungerar som förklaring till miljökompensationsåtgärders begränsade framgång. Att aktörer inte har en enhetlig inställning till systemet med miljökompensationsåtgärder förklarar i någon mån deras begränsade framgång. Genom en kvalitativ textanalys undersöks huruvida aktörerna ger uttryck för problemuppfattningen som benämns ”ekologisk modernisering”, och huruvida detta förankras i deras inställning till miljökompensationsåtgärder. Den statliga utredningen SOU 2014:35 *I vått och torrt* samt ett totalurval av remissvaren till densamma har använts som material för genomläsningen. Studiens resultat antyder att ”ekologisk moderniserings-” perspektivet förankras i deras institutionella ställningstaganden, samt att aktörerna uppfattar miljöproblem på olikartade sätt.

Nyckelord: Miljökompensationsåtgärder, vattenförvaltning, kollektivt dilemma, institution, aktör, ekologisk modernisering

1. INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. TIDIGARE FORSKNING.....	2
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
4. TEORI.....	6
4.1 Sammanfattning av “Ekologisk modernisering”.....	10
4.2 Miljökompensation.....	11
4.3 Sou 2014:35, <i>I vått och torrt</i>	12
5. METOD OCH MATERIAL.....	13
5.1 Analysverktyget.....	14
5.2 Kriterier för slutsatsdraging.....	16
6. RESULTAT OCH ANALYS.....	17
7. SLUTSATSER.....	29
8. REFERENSER.....	32
9. AKTÖRSBILAGA.....	35

1. INLEDNING

Idag finns det krav på så kallad miljökompensation i flera EU-direktiv samt i Miljöbalken. Tanken är att skapa och utveckla miljövärden genom att kompensera då man tar naturresurser i anspråk. Kompensationen kan bestå i att bekosta undersökningar av det område man tar i anspråk, att ersätta förlorade naturvärden i området, eller därtill även bekosta sådana åtgärder i andra områden än det i anspråk tagna (Michanek & Zetterberg, 2012). Obligatorisk sådan kompensation används idag när en verksamhetsutövare ingriper i skyddade områden såsom Naturreservat eller Natura 2000-områden (se 7 kap 29a§ Miljöbalken), vilka uteslutande är *skogs-och landbaserade*.

FN:s klimatpanel framhåller att färskvattenresurser samt marina system är två områden som är alltmer hotade (IPCC, 2014). Problem som eutrofiering, överfiske, spridning av invasiva arter, miljögifter samt strandnära byggande är bara några exempel som Naturvårdsverket listar som hot mot havs- och kustmiljön (Naturvårdsverket, 2005). Många andra understryker att jordens vattenresurser avsevärt kommer att påverkas av de klimatförändringar som nu sker (se bl.a Houghton, 2011 samt Cunningham & Cunningham, 2010). FN framhåller vikten av att skapa resiliens och anpassningsförmåga, stater såväl som individers förmåga att förhålla sig till dessa miljöhot bedöms som avgörande (IPCC:25). Det faktum att havs- och vattenrelaterade miljöfrågor fått alltmer nationell uppmärksamhet belyser bland andra Fjellman (2011) genom att konstatera att antalet motioner som rör just vattenrelaterade problem ökat markant i Sveriges riksdag. Att man upprättat den centrala Havs- och vattenmyndigheten 2011, samt att antalet statliga utredningar som granskat och utvärderat havsmiljöförvaltningen ökat under 2000-talet får även det ses som indikatorer på att havet som naturresurs blir alltmer prioriterat på den politiska agendan (Fjellman 2011:5).

Trots att de havsrelaterade miljöproblemen fått allt mer utrymme är användandet av de inledningsvis nämnda miljökompensationsåtgärderna begränsat när det gäller vatten som naturresurs. Miljöbalken innehåller förvisso några vattenrättsliga regleringar som har en kompensationsfunktion inbyggd, bland andra så kallade fiske-och byggeavgifter vilka återfinns i Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Men dessa används inte till

fullo, och kompensation utöver de nyss nämnda lyser med sin frånvaro på vattenrättens område. Detta leder oss till den för studien centrala frågan: *Hur kan det komma sig att miljökompensationsåtgärder inte används i större utsträckning när naturresursen vatten tas i anspråk?* Studien motiveras huvudsakligen av detta huvudbry. Naturvårdsverket (2012) poängterar även de denna avvikelse, de bedömer att miljökompensationsåtgärder är ett befintligt styrmedel som inte utnyttjas fullt ut. Om de nationella miljömålen skall nås i tid menar de att detta genomförandeunderskott måste åtgärdas (Naturvårdsverket, 2012:66).

2. TIDIGARE FORSKNING

Emanuelsson et al. (1995) introducerade för första gången kompensation som begrepp på Sveriges miljöpolitiska agenda. Man uppehåller sig kring termen biotopkompensation, och pekar på behovet av att bevara den biologiska mångfalden framför allt när nya tätortsnära områden skall byggas. Efterföljande studier, bland andra Grip et al. (1999) och Skärbäck (1997) undersöker hur dessa kompensationsåtgärder kan och bör tillämpas vid samhällsbyggande. Det har även gjorts mer avgränsade studier kring hur kompensation tillämpas vid fysisk planering, exempelvis då större vägbyggen tar naturresurser som skog och mark i anspråk (Vägverket, 2002, Rundcrantz 2007 samt Trafikverket, 2011). Rundcrantz (2004) har därtill genom en beskrivande studie gjort ett försök att bringa reda i och skapa en överrensstämmande begreppsapparat inom fältet. Att kompensationsåtgärder har använts vid intrång i skyddade områden såsom Naturreservat eller Natura 2000-områden har Stenerus (2009) tagit fasta på. För att bättre förstå hur man kan använda miljökompensation i en bredare mening har ett antal jämförande studier gjorts. Eftersom tanken om miljökompensation härstammar framförallt från Tyskland och USA:s miljölagstiftning har dessa länder varit intressanta fall att belysa i jämförande studier med Sverige (Rundcrantz, K. och Skärbäck, E., 2003). Många studier har dröjt sig kvar vid att föra fram argument kring miljökompensationers fördelar och nackdelar, vissa menar att konstruktionen är ett bra verktyg för att åstadkomma en hållbar utveckling (Stein, E. D., F. Tabatabai, et al., 2000) medan andra anser det innebära rätten att förstöra natur och att så kallade skadeköp blir effekten (Cowell, 1997). Att en del författare valt att kartlägga USA:s

användande av den sk. *Clean Water Act* lagstiftningen kan förklaras med att man menar att miljökompensation i huvudsak fungerat bra i det exemplet, och man använder det som ett led i sitt egna ställningstagande då man argumenterar för ett svenskt ökat användande av kompensation. Bl.a. Persson (2011) gör just detta. Perssons genomgång befinner sig närmast denna studies frågeställning eftersom vattenverksamhet behandlas. Perssons bidrag är således mycket behjälpligt för en god förförståelse av denna studies problematik, men vi står fortfarande utan svar kring *varför* kompensationsåtgärder inte används i någon större utsträckning då vattenresurser tas i anspråk. Den beskrivande studie som visar upp störst anknytning till den faktiska tillämpningen kartlägger hur handläggare på Länsstyrelserna tillämpar miljökompensationsåtgärder (Hägglund, 2012). Hägglund undersöker dock handläggningen vid *intrång i allmänna intressen* och utesluter handläggningen av *vattenverksamhet*. Bl.a. Persson (2011:7) konstaterar en allmän kunskapsbrist kring miljökompensationsåtgärder, därtill vill redovisningen ovan demonstrera att forskningen saknar insikt kring just *varför kompensationsåtgärder inte används i större utsträckning då vatten som naturresurs tas i anspråk*.

För att ytterligare precisera problemet använder vi oss av det svar tidigare forskning hitills har kunnat presentera. Inledningsvis ställer vi oss då frågan om hur vi kan förklara att mänskliga aktiviteter har gett upphov till miljöproblem? Hur förstås det faktum att miljöproblem är så svåra att åtgärda? Tidigare statsvetenskaplig forskning tar allt som oftast utgångspunkt i att miljöproblem bäst kan förstås och skildras som ett så kallat *kollektivt dilemma*. Det är just bara en beskrivning av problemet, men används inom fältet snarare som regel än som undantag. Problemet kan sägas bestå i att naturresurser är gemensamma sådana, de "ägs" ursprungligen av alla och envar och ingen kan hävda mer eller större rätt till en sådan resurs än någon annan. Garret Hardin (1968) presenterade denna bild och menade att ingen enskild brukare av resursen skulle försöka begränsa sitt uttag för att sörja även för morgondagens behov, eftersom man inte hade några garantier för att de andra brukarna skulle agera på samma sätt. Därmed skulle varje brukare försöka maximera sitt uttag, och detta kollektiva agerande kommer i slutändan att leda till en utarmning av den gemensamma resursen. Hardin drog slutsatsen att mänskligheten således är dömd att lida vad han valde att benämna *allmänningens tragedi* eftersom gemensamma resurser helt enkelt inte kan bevaras genom det kollektiva agerandet. Ett annat sätt att uttrycka det är att det råder en konflikt mellan den enskilde aktörens och kollektivets intressen.

Mänskligheten som kollektiv skulle i det långa loppet tjäna på att alla agerade miljövänligt, men flertalet av enskilda individer saknar alltså skäl till att agera så, så länge alla andra inte gör det. Vad Hardin dock inte tog i beaktande då han drog dessa dystra slutsatser, var människans förmåga att bygga institutioner. Institutioner är en bred tankekonstruktion, men här tar vi inledningsvis fasta på dessas förmåga att reglera formerna för, och möjligheterna till handlande inom olika delar av samhället (en mer utförlig definition återfinns under 4. Teori). Som Duit (2002) påpekar finns det, i alla institutionella teorier, en föreställning om att institutioner skapar en ordning genom att kontrollera agerande. Kan man då komma tillrätta med miljöproblematiken genom att ordna sådana institutioner som styr det mänskliga agerandet? Ostroms (1990) svar är jakande, hon har visat att det går att lösa det kollektiva dilemman genom sådant institutionsbyggande. En avgörande begränsning med hennes slutsatser består i att resultaten endast kan tillämpas på *små* grupper. De förutsättningar hon pekar ut som avgörande för att ett hållbart samarbete kring resursen skall ske, blir svåra att infria då mer storskaliga kollektiva dilemman skall lösas. Exempelvis är möjligheten större till kommunikation samt att träffa bindande avtal, i de små fiskesamhällena hon tittat på. Dessa möjligheter minskar i takt med att antalet aktörer kring resursen ökar, varför vi fortfarande står utan svar på frågan kring hur miljöproblemen kan lösas. Studien använder sig här av ett viktigt antagande från den tidigare forskningen, vilket får hjälpa till att precisera studiens problem, nämligen *att institutioner spelar roll* för förmågan att komma tillrätta med miljön. Något som också Duit (2002:63) illustrerar genom att presentera ett samband mellan institutionaliseringsgrad och miljövärdsprestanda i ett antal länder. Antagandet att institutioner kan åtgärda miljöproblemets kollektiva dilemman gör den institutionella teorin fruktbar för att studera miljöpolitik. Tidigare forskning inom den institutionella teorin har en tid fokuserat på hur institutioner byggs, fungerar och förändras, och många uppehåller sig kring frågan om hur *aktörers roll* i detta institutionsbyggande ser ut. Duit (2002) plockar sina övergripande analyskategorier från de tre mer dominerande institutionella teoribildningarna: historisk, rationalistisk samt sociologisk institutionalism (Hall & Taylor, 1996). Genom att studera den svenska miljövärdens framväxande institutioner under 30 år, visar han att institutioner skapas och förändras genom ett komplext och sekventiellt samspel mellan normativa förväntningar, strategiskt agerande och historiska artefakter. Men han framhåller med emfas att institutioner skapas av *målmedvetna aktörer* och uppstår inte som biprodukter av spelet dem emellan (Duit, 2002:239). Aktörerna vill skapa, bibehålla samt förändra institutionerna, och

de försöker så gott de kan utefter sina önskemål. Ett aktörsbaserat angreppssätt på studiens problemformulering fungerar därför som en god förklaringsansats.

Sammanfattningsvis har vi nu sett hur tidigare forskning har behandlat miljökompensationsåtgärder, samt hur man brukar beskriva och förstå miljöproblem i bredare bemärkelse. Vi har också sett att institutioner har betydelse för hanterandet av naturresursen vatten, att aktörer i allra högsta grad är med och förändrar dessa institutioner, det vill säga stärker eller förhindrar en viss utveckling av desamma. Slutligen har vi sett att det bland annat är aktörernas normativa förväntningar som påverkar hur institutionen formas, det vill säga aktörernas problemuppfattning blir betydelsefull för deras institutionella ställningstagande. Fjellman (2011) gör en sådan aktörsbaserad undersökning av hur aktörerna ställer sig till etablerandet av Havs- och Vattenmyndigheten. Samma tillvägagångssätt som Fjellman (2011) presenterat kommer att användas i denna studie för att försöka tillmötesgå denna studies problemformulering.

Jag vågar påstå att genomgången har presenterat en avsaknad av forskning givet studiens frågeställningar, och att den inomvetenskapliga relevansen därför kan anses tryggad (Esaiasson et al., 2010). Genom att likaledes hävda studiens bidrag till kunskapstillväxt inom området befästs förhoppningsvis studiens kumulativitet (Ekengren & Hinnfors, 2012).

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Det konkreta syftet med studien är att *undersöka om aktörernas problemuppfattning styr deras inställning till miljökompensationsåtgärder*. Studien söker *förklara* varför miljökompensationsåtgärder inte används i större utsträckning. Det vetenskapliga problemet tar sikte på en handling som någon måste utföra (att använda miljökompensationsåtgärder eller ej), aktören här kan utgöras av en myndighetsperson eller en hel organisation. Det faller sig därför naturligt att använda sig av ett aktörsbaserat synsätt för att angripa problemet. Att använda sig av institutionell teori för att försöka förklara dessa sorters problem är ett etablerat sätt inom tidigare forskning. Att jag använder aktörernas normativa ställningstaganden som enda förklaringsansats motiveras av att studier om miljökompensationsåtgärders användande är relativt outforskat, och

“man måste börja någonstans”. Det bedöms som utsiktslöst att t.ex. *även* söka historiska eller målrationella förklaringar inom ett för studien begränsat utrymme. Olika förklaringar spelar olika framträdande roller inom olika typer av institutioner. De normativa föreställningarna ges företräde därför att jag bedömer det högst sannolikt att dessa mekanismer spelar en mer framträdande roll inom just denna studies beskrivna institutionskontext. Syftet är således utformat för att på bästa sätt söka tillgodose problemformuleringen. Studiens empiriska syfte blir att se om en differentierad problemsyn kan förklara miljökompensationsåtgärders begränsade framgång.

De frågeställningar som bedöms som de mest ändamålsenliga för att i sin tur uppfylla syftet bedömer jag vara dessa:

1. *Framhåller aktörerna “ekologisk moderniserings”-perspektivet?*
2. *Vilka argument anförs om de framhåller detta perspektiv?*
3. *Är “ekologisk moderniserings”-perspektivet förankrat i deras institutionella ställningstagande?*

Rent regeltekniska förklaringsfaktorer kommer att lämnas utanför, såsom obsoleta vattenrättsliga regler, eventuella konkurrerande paragrafer, eller tillståndsvillkors rättsverkan. En sådan avgränsning faller sig naturlig eftersom studien vilar på en statsvetenskaplig teoretisk grund och följaktligen hämtar sin teorikonsumerande karaktär därifrån. Inte heller kommer studien att göra några normativa ställningstaganden kring miljökompensationens vara eller icke vara. Däremot har *själva förekomsten* av debatten belysts ovan, men några uttalanden huruvida miljökompensation kan anses önskvärt eller ej kommer inte att göras.

4. TEORI

Hur kan jag hävda att systemet med miljökompensationsåtgärder är en operationalisering av institutionsbegreppet? Eftersom begreppet *institution* befinner sig på en relativt hög abstraktionsnivå aktualiseras den avväggningsproblematik som alltid uppstår kring valet av operationella indikatorer. De teoretiska arbetena har olika svar på frågan om vad en institution är,

från den rationella teoribildningen kommer uppfattningen om dem som rena regelsamlingar inom vilka nyttomaximerande aktörer agerar. Från den icke-rationalistiska grenen återfinns förståelsen kring dem som identitetsbanker, där någon form av socialiseringsprocess inom institutionen förmår påverka individers beteenden. Ostrom (1990:51) presenterar ett mellanting mellan dessa två motbud, och tillgodoser i någon mån denna dubbla betydelse:

“Institutions can be defined as the set of working rules that are used to determine who is eligible to make decisions in some arena, what actions are allowed or constrained, what aggregation rules will be used, what procedures must be followed, what information must or must not be provided, and what payoffs will be assigned to individuals dependent on their actions.”

Här används definitionen först och främst för att fastställa att vi kan känna oss säkra på att vi känner igen en institution när vi ser den. Ostroms definition går alltså ut på att institutioner huvudsakligen skall ses som regelkomplex. De rymmer således en samling mer eller mindre uttalade regler för beteenden inom en viss sfär, de reglerar formerna för och möjligheterna till handlande inom olika delar av samhället. Om vi tänker oss institutionsbegreppet som synonymt med denna *ordning*, ser vi därmed att miljökompensationsåtgärder kan ses som en slags institution. All miljölagstiftning syftar till att styra miljö- och hälsopåverkande beteenden och företeelser i en riktning som minskar påverkan eller i bästa fall eliminerar den. Slutligen kan nämnas att Ostroms definition inte utesluter institutioners funktion som normkälla, vilket senare passar väl ihop med den förklaringsansats som har valts för studien.

I avsnittet om tidigare forskning såg vi att aktörer har en central roll för institutioners utformning. Uppgiften för studien blir att försöka förklara eller blottlägga den institutionella logik som kan tänkas vara orsaken till att aktörerna framhåller den inställning till miljökompensationsåtgärder som de gör. Duit (2002) använder sig av den icke-rationalistiska/normativa institutionella teoribildningen och bygger upp en av hans tre analyskategorier utifrån dess huvuddrag. Antagandet han gör är att föreställningar om vilket problem man har att tampas med har återverkningar på utformningen av de institutioner man bygger upp (Duit, 2002: 42). Det sätt som aktörerna föreställer sig och förstår miljöproblem på, eller annorlunda uttryckt, svaret på frågan om vad miljöproblem är för slags problem, blir alltså avgörande för de institutionella ställningstaganden man gör.

Eftersom studien är av teorikonsumerande karaktär, är det på plats med ett kortare resonemang kring varför den valda förklaringsansatsen har valts och inte någon annan lösning. Att aktören

påverkar institutionen och inte tvärtom råder det delade meningar om även inom den institutionella teorin. Att därför hävda att studiens valda orsakskedja skulle vara mer etablerad än någon annan görs därför med ett visst mått av försiktighet. Jag vågar nog ändå påstå att studiens kontextspecifika förutsättningar bjuder på denna "normala" kausala ordning, eftersom miljörätten som rättsområde är mycket föränderligt. Aktörerna har sannolikt en något större beständighet än miljörättsliga konstruktioner såsom miljökompensationsåtgärder. Med det sagt menar jag att en viss etablerad syn inom forskningen har här fungerat som vägledning, och därtill har studieobjektets specifika förutsättningar varit avgörande för teorivalet.

Så åter till aktörernas sätt att uppfatta miljöproblem, hur kan vi tänka oss att de olika uppfattningarna ser ut? När Zannakis (2009) söker förklara den svenska klimatpolitiken i sin avhandling, menar han att det är främst tre stycken så kallade *miljödiskurser* som präglar den svenska miljöpolitiken över tid. Zannakis utgår ifrån ett socialkonstruktivistiskt synsätt. Idéer, normer och tillvägagångssätt bildar *diskurser*, vilka är historiskt och socialt etablerade (Zannakis, 2009:21). Han redogör för ett antal sådana miljödiskurser, och konstaterar att det som skiljer dem åt kan sammanfattas i ett antal kategorier. Vad man tycker är grundläggande enheter i samhället, antaganden om centrala aktörer och deras motiv, vad som orsakar miljöproblem, hur man löser dem, samt vilken huvudsaklig norm man betonar, är kategorier som får olika svar beroende på vilken diskurs man befinner sig i. Hur diskurserna gestaltas kan sammanfattas med beskrivning av miljöproblemet, orsaker till samt lösningar på problemen (Zannakis, 2009:72). Inrikes har den svenska miljöpolitiken främst präglats av vad han väljer att kalla "administrativ rationalism" samt "ekologisk modernisering". Diskursen "administrativ rationalism" har fått minskat genomslag alltsedan mitten av 1980-talet, på grund av dess koppling till byråkrati och svårigheter med att lösa nyare miljöproblem. (Zannakis, 2009:62). "Ekologisk modernisering" fick genomslag runt tidigt 1990-tal. Miljödiskursen "Grön radikalism" har i huvudsak kännetecknat Sveriges miljöpolitik utrikes (Zannakis 2009:235). Senare har även Peterson (2010) har använt sig av diskurserna "administrativ rationalism", "ekologisk modernisering" samt "grön radikalism" när hon identifierat olika hållbarhetssyner inom svensk fiskeripolitik. Ekologisk modernisering är ett brett begrepp som myntats inom den miljövetenskapliga samhällsvetenskapen och bildar i sig ett eget forskningsfält. Begreppet behandlas som ideologi, koncept, och av vissa som en rådande diskurs. Zannakis (2009: 66) sammanfattar dess särdrag genom att konstatera att det först och främst handlar om en "marknadisering". Staten skall vara

involverad i att lösa miljöproblemen, men i mycket mindre utsträckning än vad som tidigare var fallet då “ekologisk modernisering” blev politiskt och akademiskt framträdande. De som betonade detta synsätt menade att den privata sektorn skulle bli inkluderade i miljöpolitiken med argumentet “pollution prevention pays”. Den privata sektorn, menade man, har faktiskt incitament till att genomgå långsiktiga strukturella förändringar. Lösningen består dock inte i fullkomlig marknadsfrihet, utan en del av lösningen består av regleringar för att uppmuntra utvecklingen av innovativ teknologi samt produktionsteknik. Att “ekologisk modernisering” blev det framträdande synsättet får ses mot bakgrund av att många tidigare hade hävdad att den ideologiska konflikten mellan miljö och utveckling ansågs olöslig. Att lösa miljöproblemen samtidigt som man skulle komma tillrätta med fattigdom och utveckling ansågs helt enkelt inte möjligt av många. Tillväxt var något som konkurrerade mot god miljö. Med synsättet “ekologisk modernisering” presenterades plötsligt en möjlig väg ur dilemmat. Kännetecknande för “ekologisk modernisering” som diskurs, är att denna win-win lösning som nämnts ovan, kombinerar monetära enheter med element som kommer från naturvetenskapen. Här får också naturvetenskapen en ny roll i beslutsfattandet, man förlitar sig på människans förmåga att bedöma hur stora föroreningar naturen kan stå ut med, när mänsklig aktivitet faktiskt har miljöförstörande verkan räknas ut genom att ange naturens gränsvärden. Naturen beskrivs som en tillgång för människan att nyttja. Detta är starkt sammanlänkat med hur man uppfattar problemet, man medger *vissa miljöproblem* i naturmiljön och samhället, men dessa går att lösa med anpassning. Andra miljödiskurser med mer radikal inriktning skulle snarare tala om mer *omfattande problem* eller *mer enorma problem* (Peterson, 2010:15). Den “Ekologiska moderniseringen” förordade mer preventiva och förebyggande åtgärder, och i takt med den allmänna avregleringsvågen under mitten av 1980-talet fanns en övertygelse om att både publika och privata miljöaktörer skulle införliva miljöhänsynen i deras risk- och kostnadskalkyler. Man betonade också ett ökat samarbete mellan dessa olika aktörer. Denna utveckling ledde till att man introducerade miljömässiga principer såsom “Polluter pays principle” (PPP), försiktighetsprincipen, samt avvägningen mellan miljökostnad och miljönytta, vilka alla i dag återfinns i den svenska miljöregleringen. PPP-principen innebär i någon mån att man är berättigad att förorena naturen, så länge man betalar för sig genom att internalisera miljökostnaderna i sin ekonomi. Zannakis (2009:69) påpekar att begreppet “ekologisk

modernisering” under sin framväxt har kommit att handla mer och mer om ekonomisk effektivitet, och återger denna syn:

“economic ideas overshadowed scientific ideas and ecological thought in producing normative compromises at key junctures in the evolution of the environmental norm-complex over the last thirty years.” (Bernstein, 2001:190)

Lösningen, enligt denna syn, stod alltså mer och mer att finna i ekonomiska termer.

Brundtlandkommissionens rapport vilken behandlade *Hållbar utveckling*, ses av många som det första stora exemplet på att ekonomiska idéer rönne framgång inom miljöpolitiken. Den uttryckte nya idéer kring vad hållbar utveckling innebar, man band samman liberala ekonomiska tankegångar med miljöskyddsidéer, även om uttrycket *Hållbar utveckling* kritiserats för att vara alltför vagt. Kompromissen mellan en oro om miljön och ekonomisk utveckling återfanns emellertid.

4.1 Sammanfattning av “Ekologisk moderniserings”-perspektivet:

Nedanstående sammanfattning bygger på Zannakis (2009) syn på vad han väljer att kalla för *diskurs*. Jag har utgått från hans sammanställning, men väljer att benämna det *perspektiv*.

Tabell 1. Sammanfattning av “Ekologisk moderniserings”-perspektivet

Grundläggande enheter	Stater, privat sektor, företagsintressen samt civilsamhället.
Antaganden om aktörer och deras motiv	Mixade motiv, själviskhet.
Vad orsakar miljöproblem?	Ineffektivitet, fel incitament, “end of pipe solutions”(dvs. man åtgärdar problemen när de är ett faktum, inte före de uppstått).
Hur löser vi miljöproblem?	PPP-principen, förutsägbarhet, samarbete mellan offentligt och privat, planering, rätt incitament, teknologiska lösningar, prevention.

Röd tråd	Win-win mellan miljö och tillväxt, PPP-principen. Ekonomisk effektivitet.
Betonad norm	Effektivitet, rationalitet.

4.2 Miljökompensation

Miljökompensation återfinns i olika regleringar i den svenska miljöretten. I denna studie används begreppet samlat kring de bestämmelser som anges nedan.

16 kapitel 9§ Miljöbalk:

Tillstånd eller dispens och upphävande av tillstånd eller dispens får förenas med skyldighet att utföra eller bekosta

- 1. särskild undersökning av berört område,
- 2. särskilda åtgärder för att bevara berört område, och
- 3. särskilda åtgärder för att kompensera det intrång i allmänna intressen som verksamheten medför.

11 kap 8§ Miljöbalk:

Den som vill bedriva en vattenverksamhet som kan skada fisket är skyldig att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iakttä de villkor eller förelägganden i övrigt som på grund av verksamheten kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller i angränsande vattenområde. Om nyttan av en ifrågasatt anordning eller ett villkor eller ett föreläggande inte skäligen kan anses motsvara den kostnad som verksamhetsutövaren därigenom skulle förorsakas, kan verksamhetsutövaren befrias från en sådan skyldighet.

Vad som i denna paragraf sägs om fisk skall gälla även vattenlevande blötdjur och vattenlevande kräftdjur. Bestämmelser om särskilda fiskeavgifter som får bestämmas i stället för att det meddelas villkor eller förelägganden enligt första stycket finns i 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

6 kap 1§ Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet:

Bygdeavgifter

Den som har tillstånd till vattenverksamhet skall betala en årlig bygdeavgift som bestäms av mark- och miljödomstolen att tas ut efter avgiftsenheter och avgiftsklasser enligt 2 och 3 §§, om verksamheten innebär

1. drift av ett vattenkraftverk,

2. vattenreglering som avser års- eller flerårsreglering,
3. vattenöverledning för något annat ändamål än kraftändamål, eller
4. ytvattentäkt.

Avser vattenverksamheten utvidgning av annan vattenverksamhet eller, om utvidgning tidigare har skett, flera andra vattenverksamheter, för vilka tillstånd har lämnats enligt miljöbalken, skall en gemensam avgift fastställas såsom för en enda verksamhet. Denna avgift ersätter tidigare avgifter.

Bygdeavgift skall enligt de närmare bestämmelser som meddelas av regeringen användas dels för att förebygga eller minska sådana skador av vattenverksamheten eller anläggningar för denna som inte har ersatts enligt 31 kap. miljöbalken och för att gottgöra sådana skador, dels för att tillgodose allmänna ändamål för den bygd som berörs av vattenverksamheten eller anläggningar för denna.

6 kap 5§ Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet:

Fiskeavgifter

Mark- och miljödomstolen, länsstyrelsen eller tillsynsmyndigheten får, om det är lämpligare, i stället för att meddela sådana villkor eller förelägganden som avses i 11 kap. 8 § miljöbalken ålägga tillståndshavaren att betala en särskild avgift för främjande av fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller inom något angränsande vattenområde. Avgiften kan fastställas som en engångsavgift eller som en årlig avgift.

4.3 SOU 2014:35- I vått och torrt, förslag till ändrade vattenrättsliga regler

Då många av dagens vattenrättsliga regler länge har ansetts omoderna och i behov av en översyn tillsatte Regeringen under 2012 en utredning, Vattenverksamhetsutredningen, vilken har haft som uppgift att presentera författningsförslag som innebär att miljörettens grundläggande principer får genomslag även i den vattenrättsliga regleringen. Som ett led i att uppnå detta, skulle utredningen bland annat tillförsäkra att alla tillståndspliktiga vattenverksamheter omfattas av tillstånd som är förenliga med de miljökrav som ställs i Miljöbalken och i tillämpliga EU-direktiv. Exempel på sådana vattenverksamheter kan vara små- och storskaliga vattenkraftsanläggningar. Bland de många förslag som läggs fram finns rekommendationen att de särskilda miljökompensationsbestämmelserna om bygde- och fiskeavgifter utgår, liksom bestämmelsen i 11 kap. 8 § MB om fiskefrämjande åtgärder. Även den mer generella bestämmelsen om miljökompensationsåtgärder i 16 kap 9§ Miljöbalken står man tvekan inför. I utredningen framgår att de ovan nämnda miljökompensationsåtgärderna är omdiskuterade och

att åsikten om dess bevarande går isär av utredningens experter. Vissa av utredningens experter har framfört att de bör finnas kvar, andra att de bör utgå. Man frågar sig om de fortfarande behövs, eftersom de kan vara ett arv från en tidigare, mer exploateringsinriktad reglering av vattenkraftsutbyggnaden. Slutligen bestämmer sig utredningen och presenterar ett förslag att ta bort miljökompensationsåtgärderna.

Utredningen är omfattande och berör många fler rättsområden än miljökompensationsåtgärder. Denna studie kommer endast att analysera hur remissinstanserna (aktörerna) ställer sig till förslaget om att ta bort miljökompensationsåtgärderna.

5. METOD OCH MATERIAL

Inledningsvis vill jag påpeka att studiens frågeställningar har varit vägledande i metod- och materialvalet alltigenom. Eftersom frågeställningarna sätter aktörerna i centrum, har jag till att börja med utgått från att försöka leta efter relevanta sådana, deras argumentation samt om de uppvisar "ekologisk moderniserings"-perspektivet. Detta kan naturligtvis låta sig göras på ett antal olika sätt, såsom exempelvis intervjuer. Men att få aktörer att återge en ofta invecklad tankegång är tidskrävande och möjligheten att följa upp eller att hitta oväntade svar bedöms inte som centrala för att uppnå studiens syfte. Risker att så kallade intervjuareffekter uppstår är också en nackdel. Därför har jag valt bort intervjun som metod. Istället har jag låtit materialvalet styra metodvalet, som vi strax skall se. Det framstod som allra lämpligast att använda den statliga utredningen SOU 2014:35 *I vått och torrt- förslag till ändrade vattenrättsliga regler*, samt ett totalurval av de 164 stycken remissvar som inkommit till denna. Utredningen tar upp och behandlar bland annat miljökompensationsåtgärder, och bereder således ett tillfälle för de inblandade aktörerna att uttala sig om dem. Att just detta material används motiveras med att jag bedömer det vara ett så kallat *typiskt material*. Här har jag lånat resonemanget från hur man gör strategiska urval. Det finns ingen anledning att anta att aktörernas argumentation kring miljökompensationsåtgärder skulle se annorlunda ut på andra håll eftersom materialet skall innehålla kritiska resonemang och ståndpunkter i dess egenskap av remissvar. Nackdelen med att förlita sig på remissvaren består i att alla aktörer kanske inte uttalar sig om det studiens frågeställningar är tänkta att besvara, eftersom den statliga utredningen bereder chans till fler

ställningstaganden än just kring miljökompensationsåtgärder. Att här använda sig av kompletterande material såsom intervjuer bedöms som att gå utöver någon slags teoretisk mättnad, har inte en aktör redovisat vad man tycker om miljökompensationsåtgärder i ett sådant sammanhang som en påbjuden remiss, kommer de antagligen inte att prestera en ståndpunkt i andra sammanhang heller. Resonemanget grundar sig återigen på tankegångarna kring strategiska urval, nu med så kallade *most likely case*, att välja fall av den gynnsamma sorten. En klar fördel med att materialet endast består av remissvar består i att det utgör ett enhetligt sådant, varför man undviker problem med att visst material är lättare eller svårare att kategorisera. Just av den anledningen har också materialurvalet inte gjorts bredare, jag slipper oroa mig över hur olika materialkategorier skall hanteras. Att använda ett totalurval av remissvaren gynnar resultatens möjlighet till generaliserbarhet, och vi kan lättare utesluta att underlaget för analysen inte har valts för att möta på förhand givna förväntningar på resultatet.

Givet detta textmaterial samt utgångspunkten att det inte är frekvensen av vissa typer av kategorier som skall undersökas (Esaiasson et al., 2012), utan förekomsten av dem, blir den kvalitativa textanalysen ett uppenbart val. Jag kommer således att använda mig av en systematik som går ut på att plocka fram det centrala innehållet genom en omsorgsfull läsning av textens delar, helhet samt den kontext som texten ingår i (Esaiasson et al., 2012:210), när svaren på frågeställningarna kommer att sökas. Systematiken kräver en intensiv läsning eftersom det innehåll man letar efter måhända kan ligga dolt under ytan. Textanalysen skall syfta till att *systematisera innehållet* i de aktuella texterna.

Studiens frågeställningar söker efter aktörers argument, dvs. deras *motiveringar*. Det är inte av relevans för studien vilka *motiv* som legat bakom ett visst ställningstagande, vilket utesluter ett användande av en motivanalys.

5.1 Analysverktyget

Så till behovet av tolkningsarbetet. Avgörande för konstruktionen av analysverktyget har varit att fånga in de väsentliga aspekterna av det som skall undersökas, att kunna avgöra hur vi känner igen argumentationen samt “ekologisk moderniserings”-perspektivet. Analysverktyget har sedan fungerat som styrinstrument för undersökningen. En del av tankegångarna kring analysverktyget

är hämtade från Fjellmans (2009) sätt att resonera. Jag har förhållit mig till de tänkbara svaren på de preciserade frågorna genom att arbeta med förhandsdefinierade svarsalternativ, de preciserade frågorna som ställts till texterna har utgjort byggstenarna i undersökningens analysredskap. Ett öppet förhållningssätt skulle kanske leda till att slutsatserna skulle bli beroende av vad jag hittar i forskningsmaterialet, vilket är en nackdel och anledningen till att det förfaringssättet valts bort. Nu kan jag uttala mig om sådant som *inte* finns där också, eftersom jag tänkt ut vilka de möjliga svaren är. Genom att arbeta med ett förhandsdefinierat perspektiv har jag kunnat fokusera på undersökningens problemställning och inte riskerat att sväva ut. Nackdelen med ett sådant sätt att gå tillväga kan vara att man riskerar att förringa vad som finns i materialet, snarare än att illustrera dess nyansrikedom. Jag vill mena att så är inte fallet här, eftersom analysverktyget inte riktigt möter kravet på ömsesidigt uteslutande eller täckande kategorier. Det är ett medvetet val för att kunna ta fasta på gradskillnader av det valda perspektivet eller i en viss argumentation. Detta aktualiserar så den ofrånkomliga frågan om gränsdragningsproblematiken, jag frågar mig snarare i vilken utsträckning den observerade verkligheten liknar den typiserade abstraktionen (Esaiasson et al., 2012:141).

Tabell 2. Analysverktyget

	Argumenterar för miljökompensationsåtgärder	Argumenterar mot miljökompensationsåtgärder	Tar ej uttryckligen ställning till miljökompensationsåtgärder
“Ekologisk modernisering”	<i>Kategori 1.</i>	<i>Kategori 2.</i>	<i>Kategori 3.</i>
Redovisar inget perspektiv	<i>Kategori 4.</i>	<i>Kategori 5.</i>	<i>Kategori 6.</i>

5.2 Kriterier för slutsatsdragning

Här består den typiserade abstraktionen av "ekologisk moderniserings"-perspektivet, vilket givetvis också kan problematiseras. Perspektivet är baserat på det teoretiska ramverk som Zannakis (2009) presenterat, vilket är återgivet under avsnitt 4. Teori. Efter min läsning av litteraturen bedömer jag det vara "ekologisk moderniserings"-perspektivet som är det mest inflytelserika inom miljöpolitiken och därmed också att det finns störst sannolikhet att just det perspektivet kommer att återfinnas bland aktörerna. Det bör också påpekas att just det perspektivet utgör den teori som jag tror bäst förklarar mitt valda fall, i linje med studiens teorikonsumtion. Visserligen kan man hävda att perspektivet inte är lika manifest i jämförelse med exempelvis en ideologi, vilken kan sägas guida aktörer på ett mer medvetet sätt. Detta skulle kunna ställa till det för kategoriseringen, en viss aktör skulle kunna besitta perspektivet men inte ge uttryck för det, eftersom man helt enkelt inte är medveten om att man "tillhör" denna problemuppfattning.

På vilka grunder kommer jag då att hävda att en aktör anses ge uttryck för "ekologisk moderniserings"-perspektivet? Jag kommer att utgå ifrån sammanfattningen av "Ekologisk moderniserings"-perspektivet, (se Tabell 1 på sid 10). Sammanfattningen tar fasta på de tre huvudkategorierna *problem*, *orsaker* och *lösningar* i beskrivningen. Ger en aktör uttryck för ståndpunkter *tillhörande minst en av dessa* huvudkategorier kommer jag att hävda att aktören ifråga utgår från "ekologisk moderniserings"-perspektivet, och kategorisera in dem i *Kategori 1, 2 eller 3*. Givetvis kan en och samma aktör uttrycka flera ståndpunkter, och då uppvisa en större hängivenhet till perspektivet än andra. Vid sådana fall har jag valt ut den ståndpunkt som uttrycks starkast vid redovisningen av materialet.

Nästa "markör" som kommer att styra genomläsningen består av huruvida aktören är för eller emot miljökompensationsåtgärder, vilket torde vara tämligen lätt att uttyda och därefter kategorisera. Dock kan vissa gränsfall uppkomma. I de fall en aktör godkänner att bestämmelserna om kompensationsåtgärder kan tas bort, men samtidigt menar att de bör ersättas av något, kommer jag att kategorisera aktören som om de är *för* miljökompensationsåtgärder. I de fall en aktör är för vissa kompensationsåtgärder, men vill ta bort andra, kommer jag även här att placera in aktören som om de är *för* miljökompensationsåtgärder. Den kritiske läsaren skulle kanske hävda att min argumentation kring tilldelningen av *Kategori 1* är rätt så generös, dvs.

aktören som utgår ifrån ”ekologisk moderniserings”-perspektivet samt argumenterar för miljökompensationsåtgärder. Men genom att öppet redogöra för kriterierna är läsaren medveten om förutsättningarna.

I *Kategori 6* kommer de aktörer placeras som har valt att beröra *andra delar* av utredningens förslag, men utelämnat att ta ställning till miljökompensationsåtgärder. De aktörer som avstått helt från att yttra sig över utredningens förslag har även de hamnat i *Kategori 6*.

Studiens frågeställningar *Framhåller aktörerna “ekologisk moderniserings”-perspektivet?, Vilka argument anförs om de framhåller detta perspektiv? samt Är “ekologisk modernisering”-perspektivet förankrat i deras institutionella ställningstagande?* innebär i huvudsak att leta efter så kallade latenta budskap, dvs. det kan handla om mer underliggande uttryck i materialet. Tolkningsarbetet har bestått i att jag själv sammanfattat viktiga delar av ursprungstexten genom referat, lyft fram citat för att garantera läsaren att jag inte själv tryckt min förutfattade mening på resultatet, samt lyft fram de överväganden jag gjort genom att presentera argumenterande slutsatser (Esaiasson et al., 2012:224).

6. RESULTAT OCH ANALYS

Tabell 2. Ifyllt analysredskap

	Argumenterar för miljökompensation	Argumenterar mot miljö-kompensation	Tar ej uttryckligen ställning till miljökompensations-åtgärder
“Ekologisk moderniser-ing”	1. <ul style="list-style-type: none"> • Arvidsjaurs kommun • Bergs kommun • Bollnäs kommun • Botåns Kraft AB • Energimyndigheten • Falu kommun • Fortum • Föreningen Sveriges 	2. <ul style="list-style-type: none"> • Länsstyrelsen Dalarnas Län 	3. <ul style="list-style-type: none"> • Arbetets museum • ArbetSam • Baljefors • Linköpings kommun

	<p>vattenkraftskommuner</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grästorps kommun • Hagfors kommun • Hela Sverige skall leva • Härjedalens kommun • Inlandskommunerna Ekonomisk Förening • Jokkmokks kommun • Jordbruksverket • Kommunförbundet Norrbotten • Krokoms kommun • Kungl. Ingenjörsvetenskapsakad emien • Ljusdals kommun • Lule Älvdals Serviceorgan • Länsstyrelsen Gotlands Län • Länsstyrelsen Jämtlands Län • Länsstyrelsen Jönköping • Länsstyrelsen Kalmar • Länsstyrelsen Kronobergs • Länsstyrelsen Norrbotten • Länsstyrelsen Skåne • Länsstyrelsen Stockholm • Länsstyrelsen Värmland • Länsstyrelsen Västerbotten • Länsstyrelsen Västernorrland • Länsstyrelsen Västra Götaland • Länsstyrelsen Östergötland • Malmö kommun 		
--	---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Mora kommun • Munkfors kommun • Naturvårdsverket • Ragunda kommun • Renägarförbundet • Rättviks kommun • Sametinget • Sandviken Energi • Skellefteå Kraft • Skogsindustrierna • Sållefteå kommun • Sorsele kommun • Sportfiskarna • Storfors kommun • Storumans kommun • Strömsunds kommun • Sunne kommun • Svante Leijon • Svensk Energi • Svensk Vattenkraftförening • Svenska Samernas Riksförbund • Sveriges Fiskares Riksförbund • Sveriges Fiskevattenägareförbund • Sveriges kommuner och landsting • Sätters kommun • Söderhamns kommun • Tidans Vattenförbund • Timrå kommun • Torsby kommun • Vaapsten Sijte • Vattenrådet Vänerns Sydöstra tillflöden 		
--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • WWF • Värmland-Dalslands Vattenkraftförening • Ånge kommun • Åsa Össbo • Älvdalens Besparingsskog • Älvdalens kommun • Älvräddarna 		
Redovisar inget perspektiv	<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arjeplogs kommun • Bjurholms kommun • Bodens kommun • E.ON • Fiskevattenägarna • Gällivare kommun • Länsstyrelsen Uppsala • Havs-och Vattenmyndigheten • Holma Kraft AB • Kammarkollegiet • Lantbrukarnas Riksförbund • Länsstyrelsen Blekinge • Länsstyrelsen Örebro • Naturskyddsföreningen • Per-Johan Ahrel • Sjöfartsverket • Tännäs byalag • Västerbottens museum • Östersunds Tingsrätt 	<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hjort, Tommy • Länsstyrelsen Hallands Län • Svea Hovrätt • Sveriges Hamnar • Sweco • Ålakedemin 	<p>6.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Advokatfirman Åberg & Co AB • BaxPTCAB • Bergvik Skog AB • Boverket • Domstolsverket • Essunga kommun • Energimarknadsinspektionen • Göteborgs kommun • Holmen Energi • JO • Jönköpings kommun • Karlsson,Ove • Karlstads Universitet • Kungl. Skogs-och Lantbruksakademien • Kungliga Tekniska Högskolan • Kungälv's Kommun • Lantmäteriet • Linköpings Universitet • LRF Skogsägarna • Lunds Universitet • Länsstyrelsen Gävleborg • Länsstyrelsen Södermanland • Mjölby kommun • Mjölby-Svartådalen Energi

			<ul style="list-style-type: none"> • Myndigheten för samhällsskydd och beredskap • Mörbylånga kommun • Nacka Tingsrätt • Naturhistoriska riksmuseet • Nynäshamns kommun • Näringslivets Regelnämnd • Oxelösunds kommun • Piteå Kommun • Regelrådet • Riksantikvarieämbetet • Riksförbundet enskilda vägar • SGU • Skellefteå kommun • Skogsstyrelsen • Skånska Energi • Statkraft • Strömfallstjänst • Svea Skog • Svensk Torv • Svenska industriminnesföreningen • Svenska Kraftnät • Svenskt Näringsliv • Svenskt Vatten • Sveriges Energiföreningars Riksorganisation • Sveriges Hembyggdsförbund • Sveriges Jordägareförbund • Sveriges Lantbruksuniversitet • Tekniska museet • Tekniska verken • Transportstyrelsen • Umeå Tingsrätt • Uppsala Universitet • Vattenregleringsföretagen • Vebro Industri AB
--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> • Vänersborgs Tingsrätt • Värmlands museum • Västra Götalandsregionen • Växjö Tingsrätt
--	--	--	--

Kategori 1. De aktörer som utgår från ”ekologisk moderniserings”-perspektivet och som även argumenterar för miljökompensationsåtgärder uppehåller sig främst kring *fem* olika typer av formuleringar. Den formulering som flest antal aktörer framhåller består av en bild av naturen som om den vore **en tillgång att nyttja**. Andra, mer radikala sätt att betrakta naturen på skulle säga att naturen har ett värde i sig och att det inte är en ”handelsvara” i den bemärkelsen. Sveriges Fiskevattenägareförbund beskriver naturen som en tillgång för människan att nyttja när de menar att miljökompensationsavgifterna bör vara kvar. De inleder sin remiss med:

”... att konstaterat att mark och fiskevatten är landsbygdens produktionsmedel.”

Jag bedömer att detta ger uttryck för den problemsyn som återkommer inom ”ekologisk moderniserings”-perspektivet, att man ser naturen som en vara att nyttja leder också till att man menar att ett visst mått av miljöförstöring går att acceptera så länge verksamhetsutövarna kompenserar för skadorna:

“Särskilda fiskeavgiftsmedel är viktiga smörjmedel för den lokala förvaltningen av vattenkraftspåverkade fiskevatten.”

Jag vill mena att detta också ger uttryck för att man medger *vissa miljöproblem* i naturmiljön och samhället, men att dessa går att lösa med anpassning, vilket är helt i linje med ”ekologisk moderniserings”-perspektivet.

Många andra aktörer tar vid den ovan beskrivna natursynen, och betonar i än större utsträckning att naturen alstrar värden, främst ekonomiska sådana. Arvidsjaur kommun menar att:

“Bygdeavgifter infördes en gång som kompensation för de intrång som vattenkraftsutbyggnaden medförde. Den vinst som ett kraftföretag ger uppkommer ofta på bekostnad av avsevärda naturförändringar i den omgivande bygden...och det är därför i allra högsta grad rimligt att en del av denna vinst kommer bygden tillgodo i form av bygdemedel.”

Resonemanget innehåller ekonomiska termer och betonar den ekonomiska effektiviteten, något som kommit att bli kännetecknande för ”ekologisk moderniserings”-perspektivet. Bl.a. Falu kommun, Storuman kommun, Svensk vattenkraftsförening samt Länsstyrelsen i Skåne fördjupar

argumentet om den ekonomiska effektiviteten när de framhåller att man faktiskt satt ett pris på naturen. Länsstyrelsen i Skåne yttrar:

“Avgifterna fyller ju även en viktig funktion som en del av den svenska prispolitiken på vatten och kan inte tas bort utan att en bättre analys görs av hur de ska ersättas.”

Hela Sverige skall leva understryker det mer generella behovet av att ta reda på hur värdet av naturresurser mer generellt skulle kunna komma de bygder som berörs till del. Skogsindustrierna samt Sveriges Vattenkraftskommuner framhåller att miljökompensationsåtgärder ger en ökad acceptans för ianspråktagandet av vatten. Sportfiskarna skriver att kompensationsåtgärder i vissa fall kan kompensera för skador på både biologiska värden och fiskevärden. Lule Älvdals Serviceorgan ger sin syn på situationen:

“I dag saknas tillräckliga resurser för att göra miljöförbättrande åtgärder i våra vatten. Det har under de senaste hundra åren byggts upp en miljöskuld som det idag inte finns avsatt finansiering för eller en lagstiftning som gör att vi kan *betala tillbaka* (förf. kursivering).”

Gemensamt för de hitills nämnda aktörerna, menar jag, är att alla ser de monetära enheterna som självklara när man pratar om naturen. En motsatt syn skulle innebära en betoning på att naturen har en begränsad bärförmåga, att det man förstör inte utan vidare kan återgäldas. Men inom ”ekologisk moderniserings”-perspektivet, som jag menar tydligt framträder för de ovan nämnda aktörerna, förlitar man sig alltså på människans förmåga att bedöma hur stora föroreningar naturen kan stå ut med. Aktörerna uttrycker, i linje med perspektivet, att naturresurserna är till för människan att nyttja.

En andra typ av formulering som används av en grupp av aktörer tar sikte på hur miljöproblemet med vattenresurserna kan lösas. De hävdar en flitig användning av **principen om förorenaren betalar** (Polluter pays principle, PPP). Bland andra Bergs kommun, Älvräddarna, WWF, Länsstyrelsen Stockholm samt Länsstyrelsen på Gotland framhåller alla att miljökompensationsåtgärderna bör vara kvar eftersom det är ett ändamålsenligt sätt att tillse principens efterlevnad. Länsstyrelsen Gotlands skrivelse, menar jag, uttrycker hållningen om PPP-principen klart och tydligt:

“Bestämmelserna i MB 11 kap. 8 § om skyldigheten för verksamhetsutövaren att utan ersättning tillse fiskens fria passage och vidta de skyddsåtgärder som behövs för fisket och fiskbestånden är ändamålsenliga och ska kvarstå. De specifika bestämmelserna tydliggör förorenarens ansvar och utgör ett värdefullt komplement till de allmänna hänsynsreglerna.”

Jag tolkar dem som att de uttrycker att det är överkomligt att vattendragen utsätts för påfrestningar, så länge verksamhetsutövaren betalar, och eftersom hävdandet av PPP-principen är en hörnsten i ”ekologisk moderniserings”-perspektivet tilldelar jag dessa aktörer en plats i *Kategori 1*.

En tredje typ av formulering som återkommer bland många aktörer tar sikte på den **win-win** syn som ”ekologisk moderniserings”-perspektivet med enfass hävdar. Här samsas omtanken om miljön med en tro på att en viss grad av exploatering mycket väl kan förekomma synonymt. Visserligen ger PPP principen också uttryck för detta, men här är avvägningen än mer betonad. Många gånger poängteras också företagsintressen i denna avvägning. Effektivitet som betonad norm återkommer likväl. Energimyndigheten skriver:

“Utgångspunkten är att stäva efter att största möjliga nytta skall uppnås oavsett om det är ökad miljöhänsyn eller energiintresse, med minsta möjliga påverkan på motstående intresse...strategin utgör två expertmyndigheters gemensamma syn på den komplexa frågan att avväga naturmiljöintresset mot energiintresset.”

Värmland-Dalslands vattenkraftförening vill också ha kvar kompositionssystemet och anlägger perspektivets win-win tankar. Skellefteå kraft, Vattenfall och Svensk Energis remissvar uttrycker också att lösningen står att finna i ett samspel mellan miljövard och nyttjande, att en win-win lösning mycket väl är möjlig:

”Vi anser att det finns ett utrymme att förbättra den nuvarande biologiska mångfalden. Branschen arbetar därför kontinuerligt med att minska den miljöpåverkan som skett genom utbyggnaden, med inriktningen att kunna främja den biologiska mångfalden utan att påtagligt begränsa energiproduktionen.”

Vattenrådet Vänerns sydöstra tillflöden betonar att industri och miljö kan trivas sida vid sida när de:

“...anser det som behjärtansvärt att värna vattendragens naturliga flora och fauna. Rimliga krav på anpassningar som exempelvis att förbättra konnektivitet och därmed främja fiskens vandringar med laxtrappor ser vi positivt på. Men det måste ske i dialog med verksamhetsutövarna och i rimlig relation till ekonomiska realiteter.”

Kungliga IngenjörsvetenskapsAkademien, Älvdalens besparingskog, Sandviken Energi samt Fortum är andra aktörer som uttrycker sig signifikant för kategorin, när de värnar till rationaliteten samt tar till effektivitetsargumentet. Fortum skriver:

“Åtgärder för att minska den lokala påverkan på biologisk mångfald måste vara effektiva och väl avvägda i förhållande till andra behov...värnandet av biologisk mångfald som är effektivt, stabilt och förutsägbart. Detta förutsätter en lagstiftning som är relevant, praktisk och rimlig...Vi behöver ett system som säkerställer att alla åtgärder som vidtas för att minska vattenkraftens inverkan på lokal biologisk mångfald är effektiva och väl avvägda i förhållande till behovet av uthållig energiproduktion.”

En fjärde typ av formulering går ut på att peka ut sk. ”**end of pipe solutions**” som orsaken till miljöproblemen. Termen ”end of pipe solutions” beskriver en approach som menar att man bör städa upp i miljön i ”slutskedet”, motsatsen till denna lösning består i att förorda förebyggande åtgärder. Länsstyrelsen Värmland samt Länsstyrelsen Västerbotten argumenterar för att sådana ”end of pipe solutions” kommer att företas om miljökompensationsåtgärderna tas bort. De är positiva till miljökompensationsåtgärderna och betonar istället prevention. Länsstyrelsen Värmland pekar ut osammanhängande flödesområden, sk. bruten konnektivitet som ett problemområde som kommer att resultera i sådana ”end of pipe solutions”:

“Om bestämmelsen utgår talar mycket för att det blir svårare att komma till rätta med ett av de större miljöproblemen som är förenade med vattenverksamheter, nämligen bruten konnektivitet, och att Sverige får svårare att iakta sina förpliktelser enligt EU-rätten”.

Tidans Vattenförbund, anser jag, ger också uttryck för att dessa ”end of pipe solutions” är orsaken till miljöproblemen och vill arbeta förebyggande:

“Det är viktigt att arbetet med att minska den negativa miljöpåverkan från olika vattenverksamheter. Därför bör kraft och resurser så mycket som möjligt inriktas på de konkreta åtgärder som behövs, t.ex. i form av förbättrad konnektivitet, vattenkvalitet och restaurering av naturliga och naturliknande biotoper m.m.. Behovet av åtgärder måste utredas och bedömas i varje enskilt fall. Vi kan inte finna att detta är säkerställt i förslaget och avstyrker därför förslaget.”

En femte och avslutande typ av formulering inom *Kategori 1* belyser **civilsamhällets roll** som en grundläggande enhet när de argumenterar för miljökompensationsåtgärder. Renägarförbundet yttrar:

“Eftersom ingen företrädare för rennäringen eller för samer har fått vara med i expertgruppen har inte heller rennäringens syn kommit fram i utredningen. Samer som urfolk har en ställning som ska respekteras av

Sveriges regering och ska därför finnas representerade när stora utredningar som påverkar främst rennäringen tillsätts.”

Likaså Sametinget, Åsa Össbo samt May-Britt Öhman vädjar till att samerna i egenskap av civilsamhället skall vara en självklar del i förvaltandet av vattenresurser. Sametinget framhåller:

“Den samiska kulturen, de samiska näringarna och den traditionella kunskapen har präglat landskapet genom sin fysiska närvaro under flera hundra år och har ett stort värde när det kommer till att bevara biologisk mångfald och att se naturen ur ett helhetsperspektiv.”

Vaapsten Sijte anlägger samma syn och poängterar att exkluderandet är ett faktum:

“... vi samer i området är utestängda från att företräda oss själva som urfolk och den historiska mark som våra förfäder har levt och brukat i generationers generationer. Vi är inte, enligt nuvarande svensk lagstiftning, erkända att, genom lagstadgade samråd företräda oss som Ett urfolk i Sverige idag.”

Sveriges Fiskares Riksförbund värnar även de om civilsamhällets delaktighet, de menar att ägare av fiskevatten skall få en lika självklar plats som stat och kommun:

“De två ovan redovisade ärendena visar tydligt att myndigheterna inte själva alltid utreder alla omständigheter i ärenden om vattenverksamhet. *Sakägarnas detaljkunskap är viktig* (förf. kursivering) och nödvändig för att domstolen ska kunna beakta alla relevanta omständigheter.”

Kategori 2. Endast Länsstyrelsen i Dalarna anlade ”ekologisk moderniserings”-perspektivet och argumenterade mot miljökompensationsåtgärder. Jag vill mena att de tydligt ger uttryck för den marknadsiering som är utmärkande för ”ekologisk moderniserings”-perspektivet när de framför näringslivsidkarnas ökade ansvar gentemot statens minskade dito:

“... så bedömer Länsstyrelsen att branschen behöver ta ett mycket större eget ansvar för att initiera miljöförbättrande åtgärder än vad som görs idag. Detta utan att myndigheter, i varje enskilt fall, tvångsvis måste försöka genom mycket tids- och resurskrävande tillsynsinsatser för att få tillstånd en miljöanpassning i linje med MB:s och EU-rättens intentioner. ”

Kategori 3. Några aktörer har inte uttryckligen tagit ställning till miljökompensationsåtgärder, men uppvisar ändå vissa drag ifrån ”ekologisk moderniserings”-perspektivet. Arbetets museum och ArbetSam ger en viss indikation på att de ser sk. public-private partnerships som en del i lösningen på miljöproblemen, här återkommer tanken om civilsamhällets självklara plats:

“...ett överhängande hot mot ett stort antal kulturmiljöer som till stor del *förvaltas av civilsamhället* (förf. kursivering) och som inte kommer att ha de ekonomiska resurserna som krävs för nya vattenrättsliga prövningar. Vi riskerar därför att förlora stora delar av kulturarvet och allt engagemang och bevarandearbete kommer att gå till spillo.”

Baljefors och Linköpings Universitet tar inte heller ställning till miljökompensationsåtgärder, men betonar effektivitet och rationalitet, därav har jag dragit slutsatsen att de anlägger “ekologisk moderniserings”-perspektivet. Baljefors skriver att:

“För övrigt vill vi framhålla att vi inte är motståndare till att göra miljöförbättrande åtgärder vid vårt kraftverk. Vi ser det som stimulerande och vill medverka till detta. Det måste dock vara rimligt och vi måste känna att det är en verklig nytta med det.”

Kategori 4. Hos en del aktörer återfanns inga drag av ”ekologisk moderniserings”-perspektivet, då de uttryckte att de var för miljökompensationsåtgärder.

Arjeplogs kommun, vill jag påstå, uppvisar inga spår utav “ekologisk moderniserings”-perspektivet, men skall ändå nämnas eftersom de inte var ett solklart fall att kategorisera. De ställer sig nämligen positiva till vissa kompensationsåtgärder (bygdemedlen):

“Bygdemedelsavgifterna är en konstruktion för att återgälda delar av de skador som vattenverksamheter har åsamkat de samhällen och de kommuner som vattenverksamheter på ett eller annat sätt berör.”

Men ställer sig negativa till andra kompensationsåtgärder (kompensationsåtgärder för fisket, 11kap 8§MB) utan att ange skäl. Jag skulle visserligen kunna hävda att detta kan ses som ett uttryck för att Arjeplogs kommun endast erkänner att det råder *vissa* problem i naturmiljön och i samhället, vilket en anhängare av “ekologisk modernisering” skulle hävda. Enligt “ekologisk moderniserings”-perspektivet är ju inte problemen *omfattande* eller *enorma*. Men eftersom Arjeplogs kommun inte argumenterar djupare för sitt ställningstagande utöver det ovan redovisade citatet, anser jag det sakna grund för att kategorisera in dem under “ekologisk modernisering.”

Havs-och Vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Länsstyrelsen Örebro Län, Naturskyddsföreningen samt Sjöfartsverket har heller inte varit solklara fall att placera inom *Kategori 4*. Eftersom de ställer sig i huvudsak positiva till att ta bort miljökompensationsåtgärder, men vill ha kvar dem under en övergångsperiod tills de ersatts av något. Sjöfartsverket framför:

“Om bestämmelserna tas bort måste det på ett tydligare sätt beskrivas i förarbeten och lagtexter hur den nya ordningen ska ersätta den gamla.”

Jag vill mena att de egentligen är för systemet och syftet med miljökompensationsåtgärder, eftersom deras argumentation endast går ut på en slags lagteknisk flytt av paragrafer och inte ett borttagande av kompensationsssystemet i sig. Därför tilldelas de en plats inom *Kategori 4*.

Lantbrukarnas riksförbund tar inte alls avstamp i ”ekologisk moderniserings”-perspektivet eftersom de hävdar mycket mer statligt ansvar, och att PPP-principen inte bör ges så stor tyngd:

“Staten bör ta en betydligt större del av ansvaret för miljöanpassningen av vattenverksamheterna än vad som följer av utredningens förslag, både med hänsyn till statens ansvar för det rådande systemet och som ett sätt att fördela bördorna på ett rimligt sätt. Utredningen har här utgått från en alltför strikt tolkning och tillämpning av principen om förorenarens betalningsansvar på bekostnad av den enskildes intressen och rättigheter.”

Övriga aktörer inom *Kategori 4*. Skriver helt enkelt att de är för miljökompensationsåtgärder, utan att närmare ange skäl eller argumentera kring sitt ställningstagande.

Kategori 5. Tommy Hjort, Länsstyrelsen Hallands Län, Svea Hovrätt, Sveriges Hamnar, Sweco samt Ålakademin är alla inplacerade i kategorin för de aktörer som inte anlägger ”ekologisk moderniserings”-perspektivet och är mot miljökompensationsåtgärder. Svea Hovrätt anför bara kort att bygge- och fiskeavgifterna torde ha spelat ut sin roll i dagens samhälle, och Sveriges hamnars erfarenhet av kompensationsystemet är att det ofta missbrukas. Ingen av aktörerna lämnar ytterligare motivering.

Kategori 6. Vissa aktörer valde att avstå helt från att lämna yttrande eller synpunkter i ärendet, medan andra endast kommenterade vissa delar av förslaget, dvs avgränsade sina remissynpunkter till att gälla *annat än* miljökompensationsåtgärder. Dessa aktörer har placerats in i *Kategori 6*.

Genom att sammanfatta de ovan redovisade resultaten kan vi återknyta till studiens frågeställningar:

1. Framhåller aktörerna “ekologisk moderniserings”-perspektivet?

Ja, de ovan redovisade citaten belägger att perspektivet framhålls av aktörerna. Eftersom studien inte är av kvantitativ karaktär är det inte av direkt relevans hur många aktörer som framhåller perspektivet.

2. Vilka argument anförts om de framhåller detta perspektiv?

Att naturen är en vara för människan att nyttja, att lösningen kan finnas i tillämpningen utav PPP-principen, att orsaken till miljöproblemen till stor del består av sk. ”end of pipe solutions”, samt att civilsamhället har en viktig roll att fylla vid förvaltandet av naturresursen vatten, är alla exempel på återkommande argument när perspektivet kommer till uttryck.

3. Är ”ekologisk moderniserings”-perspektivet förankrat i deras institutionella ställningstagande?

Ja, de aktörer som tydligt utgår ifrån ”ekologisk moderniserings”-perspektivet argumenterar nästan uteslutande för miljökompensationsåtgärder. Endast ett undantagsfall återfinns där aktören är negativ till miljökompensationsåtgärderna och *även* ger uttryck för ”ekologisk moderniserings”-perspektivet. Många andra aktörer ställer sig dock positiva till miljökompensationsåtgärder utan att redovisa att de utgår ifrån perspektivet (*Kategori 4*). Visserligen skulle jag kunna hävda att det inte finns någonting som hindrar dessa andra aktörer från att även de besitta ett ”ekologisk moderniserings”-perspektiv utan att redovisa det i remissen, men det låter sig svårligen göras. Mot bakgrund av detta är jag något mer försiktig när jag låter min empiri tala för den valda teorin.

7. SLUTSATSER

Jag skall nu tolka resultaten utifrån studiens valda teoretiska utgångspunkter. Inledningsvis skall nämnas att det inte är av avgörande vikt i vilken utsträckning resultaten är giltiga också i andra sammanhang eftersom studien är teorikonsumerande (Esaiasson et al., 2012:89). Det viktigaste för studien har istället varit att pröva om den utvalda förklaringsansatsen är tillfredsställande i just det här fallet. Det skall dock tilläggas att resultatet har betydelse för tilltron till den använda teorin i någon mån, skulle den inte kunna förklara utfallet i studiens fall skulle givetvis tilltron minska i någon grad. Jag skulle kunna illustrera tanken med att först konstatera en teoretisk koppling mellan miljöproblemens kollektiva dilemma och institutioner, för att sedan också vända

på frågan och säga att miljöproblematiken snarare erbjuder en bra möjlighet att studera institutioner. Skulle jag således ha en mer långtgående ambition förutom att genomföra en detaljerad och empirinära fallstudie, skulle jag hävda att studiens externa validitet eventuellt skulle kunna sträcka sig till att säga någonting om hur aktörers problemsyn kan påverka deras ställningstaganden inom *andra miljövårdsinstitutioner*. Att hävda studiens bidrag till den institutionella teoribildningen skulle vara att bli än mer långtgående, men som redan konstaterats så förhindrar studiens teorikonsumerande karaktär en sådan anmärkning.

Den *interna* validiteten kan också problematiseras. För att garantera den hade studien behövt inkludera samtliga relevanta aktörer. Utöver de aktörer som omfattats av remissförfarandet och som därmed inkluderas i studien, kan man argumentera för att det finns ytterligare adekvata aktörer inom den aktuella institutionen. Jag vill emellertid hävda att utredningen är så pass omfattande och därmed skapat sådant nyhetsvärde inom vattenförvaltningen så att de aktörer som ansett sig centrala har deltagit trots att de inte från början ombetts att inkomma med remiss.

De ovan redovisade resultaten *antyder* att aktörernas normativa förväntningar, dvs. föreställningar om vilket problem man har att tampas med, faktiskt har återverkningar på utformningen av de institutioner man bygger upp. Resultaten pekar mot att aktörerna uppvisar en differentierad problemsyn, vissa utgick ifrån ”ekologisk moderniserings”-perspektivet, och andra inte. Resultaten indikerar också att det faktum att aktörernas problemsyn skiljer sig åt leder till olika åsikter om miljökompensationsåtgärder. Resultattabellen (se sid. 17-22) illustrerar ett slags förhållande: argumenterar man för miljökompensationsåtgärder är det mest troligt att man som aktör också ger uttryck för ”ekologisk moderniserings”-perspektivet.

För att återknyta till studiens övergripande problem, menar jag att studien *i någon mån* kan förklara varför miljökompensationsåtgärder inte används i större utsträckning när vattenresurser tas i anspråk. De aktörer som utgår ifrån ”ekologisk moderniserings”-perspektivet vill i större utsträckning ha kvar och utnyttja miljökompensationsåtgärder. Hos de aktörer som inte vill nyttja systemet med kompensationsåtgärder återfinns sällan perspektivet. Att det råder delade meningar om miljökompensationsåtgärdernas existens försvårar för de miljövårdande aktörerna att tillämpa dem på ett enhetligt sätt, därav deras begränsade framgång.

En differentierad problemsyn skulle alltså sammanfattningsvis kunna förklara miljökompensationsåtgärders begränsade framgång. Undersökningen har gett oss insikter om studiens övergripande problem, och Duits (2002) antagande om aktörers centrala roll för formandet av institutioner anser jag kan stärkas genom denna studies resultat. Vi har fått bekräftelse på den delen av den institutionella teorin, och samtidigt ny förståelse för varför aktörer ställer sig så olika inför nyttjandet av miljökompensationsåtgärder, de uppfattar helt enkelt problemet på delvis olika sätt.

En viktig utgångspunkt för studien har varit antagandet att det är aktörers *normativa förväntningar* som ligger tillgrund för deras institutionella ställningstagande. Det kan finnas anledning att ompröva eller i viss omfattning utöka denna utgångspunkt. Mycket sannolikt är det inte endast studiens valda förklaringsfaktor som är av avgörande betydelse, utan aktörernas val torde styras av flera andra faktorer såsom strategiskt agerande eller historiska förlopp. För att bättra på förståelsen för studiens problem finns det således grund för ny forskning efter denna studie. Att undersöka samspelet mellan förklaringsfaktorerna skulle också kunna vara fruktbart. Ytterligare forskning skulle kunna beröra de normativa aspekterna av miljökompensationsåtgärder. Denna studie har visat att de som är positiva till miljökompensationsåtgärder ger uttryck för ett visst perspektiv, men är kompensationssystemet de facto bra för miljön?

Det skulle också vara intressant att replikera studiens tillvägagångssätt, men på annat material. Styr aktörernas problemuppfattning deras institutionella ställningstaganden även inom *andra* miljövärdande institutioner? Detta leder oss vidare till frågeställningen huruvida jag kommit fram till samma resultat om jag utfört studien på ett annorlunda sätt, exempelvis arbetat med ett annat perspektiv. Jag vill mena att slutsatserna i studien sannolikt är oberoende av den metod och material som valts, aktörernas differentierade problemsyn hade framgått likafullt. Dock är detta något som jag endast kan *hävda*, för att kunna *belägga* att mina slutsatser är oberoende metod och material skulle jag behöva bekräftelse från annan forskning.

Avslutningsvis kan nämnas att studien har visat på några av de svårigheter som är förknippade med att skapa institutioner som kan bemöta miljöproblem. Att förstå hur aktörer agerar och formar dessa institutioner kan vara ett viktigt led i att komma tillrätta med miljön, varför studien uppmuntrar vidare forskning.

8. REFERENSER

- Bernstein, S. (2001) *The Compromise of Liberal Environmentalism*, New York: Columbia University Press.
- Cowell, R. (1997). *Stretching the limits: Environmental compensation, habitat creation and sustainable development*. Transactions of the Institute of British Geographers 22 (3): 292–306.
- Cunningham, William & Cunningham, Mary Ann. (2010) *Environmental Science, A Global Concern*. New York: McGraw-Hill
- Duit, Andreas. (2002) *Tragedins institutioner, Svenskt offentligt miljöskydd under 30 år*. Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms Universitet.
- Ekengren, Ann-Marie & Hinnfors, Jonas. (2012) *Uppsatsshandbok, Hur du lyckas med din uppsats*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Emanuelsson, U., Johannesson, R., Borgegård, S.-O. och Benskjöld, U. (1995). *Aktionsplan för biologisk mångfald vid byggd miljö*. Karlskrona, Boverket.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2012) *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4 uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Europaportalen (2014), *Tema Klimatförhandlingar*, hämtad 2014-10-26 från: <http://www.europaportalen.se/tema/klimatforhandlingarna>
- Fjellman, Daniela (2011). *Svensk havsmiljö i förändring* (Kandidatuppsats). Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/27065>
- Grip, E., Mårtensson A.L., Skärbäck E., Åström K. (1999) *Den som tar ska ge igen: Balansering- ett rättvist system för miljöhänsyn i samhällsbyggandet?*
- Hall, Peter & Taylor, Rosemary. (1996) *Political Science and the Three New Institutionalisms*, Harvard: Harvard University.
- Hardin, Garrett. (1968) *The Tragedy of the Commons*, Science, vol. 162, 1243-1248.
- Houghton, John. (2011) *Global Warming, The Complete Briefing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hägglund, Tove (2012). *Tillämpningen av miljöbalkens 16 kap 9§ : En studie av handläggares erfarenhet av och attityder till kompensation för intrång i allmänna intressen*.

(Magisteruppsats). Umeå: Institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap, Umeå Universitet. Tillgänglig: <http://www.slu.se/Documents/externwebben/ltj-fak-dok/Landskapsarkitektur,%20planering%20och%20f%C3%B6rvaltning/Personal/CV/Jesper%20Persson/H%C3%A4gglund%20Examensarbete%20om%20till%C3%A4mpningarna%20av%20MB%2016%209%20-%20Tove%20H%C3%A4gglund.pdf>

Michanek, Gabriel & Zetterberg, Charlotta. (2012) *Den svenska miljörätten*. Uppsala: Iustus Förlag AB.

Naturvårdsverket. (2005) *Förändring under ytan: Sveriges havsmiljö granskad på djupet*. Stockholm: Monitor 19.

Naturvårdsverket (2012), *Grön infrastruktur*, Tillgänglig:

<http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2012/gron-infrastruktur/gron-infrastruktur-lag.pdf>

Naturvårdsverket (2012). *Steg på vägen, fördjupad utvärdering av miljömålen 2012*, Rapport 6500, Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6500-3.pdf>

Naturvårdsverket (2014). *Hur miljön mår och hur arbetet med Sveriges miljömål går*, hämtad 2014-10-27 från <http://www.miljomal.se/sv/Miljomalen/10-Hav-i-balans-samt-levande-kust-och-skargard/Nar-vi-miljokvalitetsmalet/>

Ostrom, Ellinor. (1990). *Governing the commons: the evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.

Persson, Jesper. (2011). *Att förstå miljökompensationsåtgärder*. MelicaMedia. Tillgänglig: <http://pub.epsilon.slu.se/9363/>

Petersson, Matilda (2010). *Förutsättningar för att ro det politiska projektet i hamn – en studie över centrala aktörer inom svensk fiskeripolitik*, Kandidatuppsats, Göteborgs universitet, Göteborg.

Prop. 2006/07:95. *Ett utvidgat miljöansvar*. Tillgänglig:

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/07/99/50/0a67f60b.pdf>

Rundcrantz, Kristina. och Skärbäck, E (2003). *Environmental compensation in planning: A review of five different countries with major emphasis on the German system*. *European Environment* 13(4): 204–226.

Rundcrantz, Kristina. (2004). *Kompensation vid förlust av miljövärden: samsyn mellan Länsstyrelsen i Skåne län och Vägverket Region Skåne*. Malmö, Länsstyrelsen.

Rundcrantz, Kristina . (2007). *Environmental Compensations for Disrupted Ecological Functions in Swedish Road Planning and Design*. Doktorsavhandling vid Sveriges

- Lantbruksuniversitet, Alnarp. Tillgänglig:
<http://pub.epsilon.slu.se/1551/1/Mallen071113-1.pdf>
- Stein, E. D., F. Tabatabai, et al. (2000). *Wetland Mitigation Banking: A Framework for Crediting and Debiting*. *Environmental Management* 26 (3): 233–250.
- Stenerus, Marie-Louise. (2009). *Miljöbalkens krav på kompensationsåtgärder vid förlust av naturvärden: En studie av deras innebörd och praktiska tillämpning*. Institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi.
- Sveriges Domstolar. (2014). *Mark. och miljödomstol*, hämtad 2014-11-03 från:
<http://www.domstol.se/Om-Sveriges-Domstolar/Domstolarna/Tingsratt/Mark--och-miljodomstol/>
- Trafikverket. (2011). *Konsekvensbeskrivning för vägar och järnvägar: handbok, metodik*.
Tillgänglig:
http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6352/2011_090_miljokonsekvensbeskrivning_f_or_vagar_och_jarnvagar_handbok_metodik.pdf
- Vägverket. (2002). *Handbok: Miljökonsekvensbeskrivning inom vägsektorn. Del 2 metodik*.
Tillgänglig:
http://publikationswebbutik.vv.se/upload/1896/2002_43_handbok_miljokons_ekvensbeskrivning_inom_vagsektorn_del_3_analys_och_bedomning.pdf
- Zannakis, Mathias. (2009) *Climate Policy as a Window of Opportunity – Sweden and the Global Change*, Göteborgs Universitet. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/21439>

9. AKTÖRSBILAGA

Advokatfirman Åberg & Co

Arbetets museum

ArbetSam

Arjeplogs kommun

Arvidsjaur kommun

Baljefors

BaxPTCAB

Bergs kommun

Bergvik Skog AB

Bjurholms kommun

Bodens kommun

Bollnäs kommun

Botåns Kraft AB

Boverket

Bredols kvarn och Såg

Domstolsverket

Energimarknadsinspektionen

Energimyndigheten

E.ON

Essunga kommun

Falu kommun

Fiskevattenägarna

Fortum Generation AB

Föreningen Sveriges Vattenkraftskommuner FSV

Granbäckens Varv och Maskin

Grästorps kommun

Gällivare kommun

Göteborgs kommun

Hagfors kommun

Havs och vattenmyndigheten

Hela Sverige ska leva

Hjort, Tommy

Holma Kraft AB

Holmen Energi

Härjedalens kommun
Inlandskommunerna ekonomisk förening IEF
Jernkontoret
Jokkmokks kommun
Jordbruksverket
Justitieombudsmannen
Jönköpings kommun

Kammarkollegiet
Karlsson, Ove
Karlstads universitet
Kommunförbundet Norrbotten
Krokoms kommun
Kungl. IngenjörsvetenskapsAkademien IVA
Kungl. Skogs och Lantbruksakademien
Kungliga tekniska högskolan KTH
Kungälv kommun
Lantbrukarnas Riksförbund LRF
Lantmäteriet
Linköpings kommun
Linköpings universitet
Ljusdals kommun
LRF Skogsägarna
Lule Älvdals Serviceorgan
Lunds universitet
Länsstyrelsen Blekinge
Länsstyrelsen Dalarna
Länsstyrelsen Gotland
Länsstyrelsen Gävleborg
Länsstyrelsen Halland
Länsstyrelsen Jämtland
Länsstyrelsen Jönköping
Länsstyrelsen Kalmar
Länsstyrelsen Kronoberg
Länsstyrelsen Norrbotten
Länsstyrelsen Skåne
Länsstyrelsen Stockholm
Länsstyrelsen Södermanland

Länsstyrelsen Uppsala
Länsstyrelsen Värmland
Länsstyrelsen Västerbotten
Länsstyrelsen Västernorrland
Länsstyrelsen Västra Götaland
Länsstyrelsen Örebro
Länsstyrelsen Östergötland
Malmö kommun
Mjölby kommun
MjölbySvartådalen Energi AB
Mora kommun
Munkfors kommun
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap MSB
Mörbylånga kommun
Nacka tingsrätt
Naturhistoriska riksmuseet
Naturskyddsföreningen
Naturvårdsverket
Nynäshamn kommun
Näringslivets Regelnämnd NNR
Oxelösunds kommun
PerJohan Ahrel
Piteå kommun
Ragunda kommun
Regelrådet
Renägarförbundet
Riksantikvarieämbetet
Riksförbundet Enskilda Vägar
Rättviks kommun
Sametinget
Sandviken Energi
SGU
Sjöfartsverket
Skellefteå kommun
Skellefteå kraft
Skogsindustrierna
Skogsstyrelsen

Skånska energi
Sollefteå kommun
Sorsele kommun
Sportfiskarna
Statkraft Sverige
Storfors kommun
Storumans kommun
Strömfallstjänst
Strömsunds kommun
Sunne kommun
Svante Leijon
Svea Hovrätt
Svea Skog
Svensk Energi
Svensk Torv
Svensk Vattenkraftförening SVAF
Svenska Industriminnesföreningen SIM
Svenska Kraftnät
Svenska Samernas Riksförbund
Svenskt Näringsliv
Svenskt vatten
Sveriges advokatsamfund
Sveriges Energiföreningars RiksOrganisation SERO
Sveriges Fiskares Riksförbund
Sveriges Fiskevattenägareförbund
Sveriges Hamnar
Tekniska museet
Tekniska verken
Tidans vattenförbund
Timrå kommun
Torsby kommun
Trafikverket
Transportstyrelsen
Tännäs byalag
Umeå tingsrätt
Uppsala universitet
Vaapsten Sijte

Vattenfall
Vattenregleringsföretagen
Vattenrådet Vänerns sydöstra tillflöden
Vebro Industri AB
Vänersborgs tingsrätt
Världsnaturfonden WWF
VärmlansDalslands Vattenkraftförening
Värmlands museum
Västerbottens museum
Västra Götalandsregionen
Växjö tingsrätt
Ålakademin
Ånge kommun
Åsa Össbo
Älvdalens Besparingsskog
Älvdalens kommun
Älvräddarna
Öhman, May-Britt
Östersunds tingsrätt